

Καὶ ἐν Τυρνάβῳ δὲ ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ νάρθηκος τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Ταξιαρχῶν ἀναγινώσκεται χρονικὸν σημεῖωμα, μνημονεύον τῆς κατὰ τὰ αὐτὰ ἐπιδοθείας τῆς Θεσσαλίας. Δυστυχῶς ἀπωλέσαμεν τὸ ἀντίγραφον τοῦ χρονικοῦ τούτου σημειώματος.

Τὸ δὲ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἐκτενεῖ στατιστικῇ τουρκικῶν γρόσιον, ἐκδοθὲν καὶ τυπωθὲν ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1773 ἰσοδυναμεῖ μὲ δραχμὰς 3,12, ὥστε ἡγόραζον τότε τὸν σίτον τὸ φορτίον, ἥτοι τὰ τέσσαρα ἢ πέντε κοιλὰ, ἀντὶ γρόσιων 24.

Ἐν ταῖς ἀρχαῖαις μοναῖς καὶ ἐκκλησιαστικαῖς ὑπάρχουσι πλείστα τοιαῦτα χρονικά σημεῖωματα, γεγραμμένα ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα ὁμοιάζουσιν πρὸς σκύβαλα, ἅτινα σκαλίζων τις ἀνευρίσκει, καὶ ἀδάμαντας ἱστορικοῦς. Οἱ ἱστορικοὶ αὐταὶ εἰδήσεις, καίτοι μονομερεῖς καὶ ἀτελεῖς, οὐχ ἥττον ὅμως ἠδύναντο νὰ ἐπιχρῶσιν οὐκ ὀλίγον ᾧ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν διαφόρων μερῶν. Οἱ μοναχοὶ ἢ οἱ κατὰ τόπους λόγιοι ἠδύναντο κάλλιστα, ἐν ὧρα σχολῆς, νὰ περισυλλέγωσι τὰς τοιαύτης ἱστορικὰς εἰδήσεις καὶ δημοσιεύωσιν αὐτὰς ἔσω καὶ ἀπλῶς ἀνευ σχολίων εἰς τι κατάλληλον περιοδικὸν σύγγραμμα. Τοιαύτας τινὰς εἰδήσεις περισυλλέξαντες ἐν Θεσσαλίᾳ δημοσιεύομεν ὧδε :

«Μετὰ παρέλευσιν εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ χριστιανοὶ ἐστεροῦντο τὴν ἱερὰν ταύτην παραμυθίαν καὶ μόνον τὰς ἐπισήμους ἐορτὰς ἔτρεχαν εἰς τὰ περίξ χωρία, μίαν ὥραν μακράν, διὰ νὰ λειτουργηθῶσιν, ἀνεκτίσθη ὁ ναὸς οὗτος τοῦ Ἀγ. Ἀχιλλεῖου ἐπὶ Σελίμ Γ' διὰ φροντίδος τοῦ ἀξιωματικοῦ μητροπολίτου Λαρίδος Διονυσίου τοῦ Καλλιάρχου κατὰ τὸ 1784 ἔτος, ὁπότε ὁ καλὸς οὗτος ποιμὴν ἀνήγειρε καὶ τὸ παλαιὸν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον».

Ἐτέρα σημείωσις :

«1794 φεβρ. 4 εὐγίκε φερμάνι διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Λαρίδος τοῦ Ἀγ. Ἀχιλλεῖου μέσα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἦλθε μέσα εἰς τὴν Λάριδαν Φεβρουαρίου 27, ἡμέρα δευτέρα καὶ ἐδιαβάσθη τὴν Πέμπτην εἰς δύο τοῦ μαρτίου καὶ ἔδωλον θεμέλιον τὴν κυριακὴν εἰς τὰς 5 μαρτίου καὶ ἐδοῦλεσαν ἡμέραις 36 καὶ ἐτελείωσαν τῇ μεγάλῃ Παρασκευῇ τὸ βράδυ εἰς τὰς 6 τοῦ ἀπριλίου καὶ ἐδιάβασαν εἰς τὰς 9 ὥρας τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Παρασκευῇ καὶ τὸ μέγα Σάββατον ἔγινε λειτουργία εἰς τὴν παντέρημον Λάριδαν, ὅπου ἦτο 24 χρόνους χωρὶς λειτουργίαν, καὶ ἐδοῦλεον ὑπὲρ τοὺς διακοσίους μαστόρους ἔξω ἀπὸ τὸν λαὸν ὅπου βοηθοῦσαν». (Ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἰακώβου).

«Τῷ 1667 ἡ πανώλης ἀφῆραθεν ἐκ Λαρίδος τὸ ἡμῶν τῶν κατοίκων, τῶν δὲ περίξ χωρίων ἔπαθον πολλὰ ὀλίγοι».

«Τῷ 1684 ἐγένετο ἡ μεγαλειτέρα πλήμμυρα τὸ ὕδωρ ἐκάλυψε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Λαρίδος εἰς τὸ Εὐλοπάζαρον ἔφθασε τὸ ὕδωρ εἰς ὕψος δύο σκεδὸν πήχεων».

«Τῷ 1811 Αὐγούστου 5 ἔγινε μεγάλη φουρτούνα καὶ χάλασε τὴν μισὴν Λάριδαν, καὶ ἔγινε μεγάλη φθορὰ ἔπεσαν σπιτία, σιτάρι ἐπῆρε, θεμονιὲς ἐχάλασε καὶ κλαίειν κόσμος διὰ τὴν φθορὰν ἀπόγευε».

Ἐν Κατηχωρίῳ, ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστό-

λων ἐν τῷ ἐσωφύλλῳ ἐνὸς ἀρχαίου μνηναίου ἀναγινώσκονται τάδε :

«† εἰς τοὺς χιλίους ἑπτακοσίους δεκαῆξ ἀγοράσθησαν ἐποῦτα τὰ βιβλία διὰ ἄσπρα γρόσια δεκατέσσαρα καὶ ἄσπρα τριάντα ἐπὶ τὸν Ἅγιον Ἀπόστολον ἀπὸ κατηχωρί. 1716».

Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ἐν τῷ ναῷ τῆς ἀγίας Παρασκευῆς. Ἐν ἀρχῇ μνηναίου τινὸς χειρογράφου ἀναγινώσκονται τάδε :

«1810 ἦλθε τὸ σιτάρι τὸ λουτζέκι γρόσια 10. 1814 ἦλθε τὸ λουτζέκι γρόσια 14 καὶ εἰς ἐνθύμνησιν».

Ἐπὶ τινος ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου ἐν Ἀλμυρῷ εὐρισκομένον σημειοῦνται τὰ ἑξῆς :

«Ἐδὸ σημῖνον τῇ μεγάλῃ καταστροφῇ ὅπο ἔπαθε
» ὁ καζὰς ὁ ἀλμυρότικος ἀπὸ τὸς κλέφταις ὅπου
» θύκαν ἀπ τὸ ρομένικο καὶ ἔκαμαν ὄρδι καὶ ἔσφα-
» ξαν κόσμον πολλὸ καὶ ἔκαψαν καὶ χόρια καὶ εἶταν
» τὸ κακὸ ἀδέρφια μεγάλῳ καὶ ὁ ριπαγὰς θύκε μὲ κο-
» σάδα καὶ τοὺς ἐκνηνοίγεε ὡς τὸν Φλάμπουργοῦ-
» νη καὶ ἡ γουεργιώταις καὶ ἡ Κουφόταις καὶ ἡ βρυ-
» νηότες καὶ οἱ Κουκουτιανὴ θύκαν παγάνα καὶ
» τοὺς κυνηγοῦσαν καὶ ἕνας κλέφτης ἔπεσε σὲ μία
» τρύπα ὅπου εἶταν εἰς τὸ βουνὸ μεγάλῳ σπιλὰ φε-
» τομένος ἀσίμην καὶ φλουρί, ζουντανὸς» καὶ εἰς ἐνθύμνησιν, (χρονολογία δὲν ὑπάρχει).

Ἐν Ἀλμυρῷ.

Ν. Ι. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ.

Ο ΕΝ ΤΟΙΣ "ΗΘΙΚΟΙΣ", ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΤΟΥ ΧΑΙΡΩΝΕΩΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ

Τὸν παντὸς ἀξίον θησαυρὸν παιδαγωγικῶν γνώσεων, ὃν γράψας κατέλειπεν ἡμῖν ὁ σοφὸς Χαίρωνεὺς ἐν βιβλίοις, συλλήθδην ἡ θικαῖς καλουμένοις περισυλλέξας, παραδίδωμι τοῖς ἑλλήσι διδασκάλοις καὶ γονεῦσι καὶ τῇ μαθητιῶσῃ ἑλληνίδι νεότητι ἐπ' ἐλπίδι χρησταῖς καὶ ἀγαθαῖς. Τοιοῦτου θησαυροῦ ἀντάξιον ἔχουσιν ὅρα γε νὰ ἐπιδειξώσιν οἱ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης λαοὶ ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν παιδαγωγῶν αὐτῶν ;

Ἐν Κωνπόλει, τῇ 1ῃ ἰανουαρίου 1893.

ΧΡΙΣΤ. ΣΑΜΑΡΤΣΙΑΝΣ.

Α'.

(Περὶ παιδων ἀγωγῆς).

1. Τοῖς ἐπιθυμοῦσιν ἐνδόξων τέκνων γενέσθαι πατρῶσιν ὑποθεῖμην ἂν ἔγωγε, μὴ ταῖς τυχούσας γυναιξὶ συνοικεῖν.

2. Τοῖς μητρόθεν ἢ πατρώθεν οὐκ εὖ γεγονόσιν ἀνεξέλεπτα παρκαλουθεὶ τὰ τῆς δυσγενείας ὀνειδῆ παρὰ πάντα τὸν βίον, καὶ πρόχειρα τοῖς ἐλέγχειν καὶ λοιδορεῖσθαι βουλομένοις.

3. Ὅταν δὲ κρηπίς μὴ καταβληθῇ γένους ὀρθῶς, ἀνάγκη δυστυχεῖν τοὺς ἐκγόνους.

4. Καλὸς παρρησίας θησαυρὸς εὐγένεια, ἥς δὴ πλεῖστον λόγον ποιητέον τοῖς νομίμοις παιδοποιῶν γλιχομένοις.

5. Τὰ φρονήματα τῶν ὑπόχαλκον καὶ κίβδηλον ἔχόντων τὸ γένος, σφάλλεσθαι καὶ ταπεινοῦσθαι πέφυκε.

6. Δουλοὶ γὰρ ἄνδρα, καὶν θρασύσπλαγγνός τις ἦ, ὅταν συνειδῇ πατρός, ἢ μητρός κακὰ.

7. Μεγαλαυχίας ἐμπίπλυνται καὶ φρυγγματος οἱ γονέων δισχῆμων.

8. Φίλοινοι καὶ μέθυσοι γίνεσθαι φιλοῦσιν, ὧν ἂν τὴν ἀρχὴν τῆς σποράς οἱ πατέρες ἐν μέθῃ ποιήσαντες τύχουσιν.

9. Εἰς τὴν παντελῆ δικαιοπραγίαν τρία δεῖ συνδραμεῖν, φύσιν, καὶ λόγον, καὶ ἔθος.

10. Καλῶ λόγον μὲν τὴν μάθησιν, ἔθος δὲ τὴν ἀσκησιν.

11. Εἰσὶν αἱ μὲν ἀρχαί, τῆς μαθήσεως· αἱ δὲ χρήσεις, τῆς μελέτης· αἱ δ' ἀκρότητες, πάντων. Καθ' ὃ δ' ἂν λειψθῇ τι τούτων, κατὰ τοῦτ' ἀνάγκη χωλὴν γίνεσθαι τὴν ἀρετὴν.

12. Φύσις ἄνευ μαθήσεως τυφλόν· μάθησις δίχα φύσεως ἐλλιπές· ἡ δ' ἀσκησις χωρὶς ἀμφοῖν ἀτελές.

13. Γῆ μὲν ὁμοιωμένη φύσιν, γεωργῶ δὲ ὁ παιδεύων, σπέρματι δὲ αἱ τῶν λόγων ὑποθήκαι.

14. Εἴ τις οἶεται, τοὺς οὐκ εὖ πεφυκότας, μαθήσεως καὶ μελέτης τυχόντας ὀρθῆς πρὸς ἀρετὴν, οὐκ ἂν τὴν τῆς φύσεως ἐλάττωσιν εἰς τὸνδεχόμενον ἀναδραμεῖν, ἴστω πολλοῦ, μᾶλλον δὲ τοῦ παντός, διαμαρτάνων.

15. Φύσεως ἀρετὴν διασφείρει ραθυμία, φραυλότητα δ' ἐπανορθοῖ διδασχῇ.

16. Τὰ ῥᾶδιὰ τοὺς ἀμελοῦντας φεύγει· τὰ χαλεπὰ ταῖς ἐπιμελείαις ἀλίσκεται.

17. Καταμάθεις ἂν, ὡς ἀνύσιμον πρῆγμα καὶ τελεσιουργὸν ἐπιμελεία καὶ πόνος ἐστίν, ἐπὶ πολλὰ τῶν γιγνομένων ἀποβλέψας. Σταγόνες μὲν γὰρ ὕδατος πέτρας κοιλαίνουσι· σίδηρος δὲ καὶ χαλκὸς ταῖς ἐπαφαῖς τῶν χειρῶν ἐκτρίβονται· οἱ δ' ἀρμάττειοι τροχοί, πόνῳ καμφθέντες, οὐδ' ἂν εἴ τι γένοιτο, τὴν ἐξ ἀρχῆς δύναντ' ἂν λαβεῖν εὐθυρίαν.

18. Τὸ παρὰ φύσιν τῷ πόνῳ, τῶν κατὰ φύσιν ἐγένετο κρεῖττον.

19. Τὴν τῆς ἐπιμελείας ἰσχὺν διαδείκνυσιν μυρία ἐπὶ μυρίοις· ἀγαθὴ γῆ, ἀμεληθεῖσα, χερσεύεται· ἀπόκροτος (γῆ) καὶ τραχυτέρα τοῦ δέοντος, γεωργηθεῖσα, παραυτίκα γενναίους καρπούς ἐξήνεγκε. Δένδρα ὀλιγορρήθιντα, στρεβλὰ φύεται καὶ ἄκαρπα καθίσταται· τυχόντα δ' ὀρθῆς παιδαγωγίας, ἔγκαρπα γίνεται καὶ τελεσφόρα. Ἰσχὺς σώματος ἐξαμβλοῦται καὶ καταφθίνει δι' ἀμέλειαν καὶ τρυφὴν καὶ καχεξίαν. Ἀσθενὴς φύσις (γυμναζομένη) πλείστον εἰς ἰσχὺν ἐπέδωκε. Ἴπποι καλῶς πωλοδαμνηθέντες, εὐπειθεῖς ἐγένοντο τοῖς ἀναβάταις· ἀδύναστοι μέιναντες, σκληραῦχες καὶ θυμοειδεῖς ἀπέβησαν. Τῶν θηρίων τὰ ἀγριώτατα ὀρῶμεν καὶ τιθασσεύμενα καὶ χειροῦν γιγνόμενα τοῖς πόνοις.

20. Μεγάλη τοι ροπή πρὸς ἀρετῆς κῆσιν ἐστὶ

καὶ ἔθνη, καὶ παιδεῖαι, καὶ διδασκαλαί, καὶ βίων ἀγωγαί.

21. Δεῖ αὐτὰς τὰς μητέρας τὰ τέκνα τρέφειν, καὶ τούτοις ὑπέχειν τοὺς μαστούς. Συμπαθέστερόν τε γὰρ θρέψουσι, καὶ διὰ πλείονος ἐπιμελείας ὥς ἐξ ὀνύχων ἀπαλῶν ἀγαπῶσαι τὰ τέκνα.

22. Αἱ τίτθαι καὶ αἱ τροφοὶ τὴν εὐνοίαν ὑποβολίμαιαν καὶ παρέγγραπτον ἔχουσιν, ἅτε μισθοῦ φιλοῦσιν.

23. Ἡ συντροφία, ὥσπερ ἐπιτόνιον ἐστὶ τῆς εὐνοίας. Καὶ τὰ θηρία τῶν συντρεφομένων ἀποσπώμενα, ταῦτα ποθοῦντα φαίνεται.

24. Αὐτὰς πειρατέον τὰ τέκνα τρέφειν τὰς μητέρας· εἰ δ' ἀδυνάτως ἔχοιεν ἢ διὰ σώματος ἀσθένειαν ἢ πρὸς ἐτέρων τέκνων σπεύδουσαι γένεσιν, τὰς τίτθας καὶ τροφούς, οὐ τὰς τυχοῦσας, ἀλλ' ὡς ἐνὶ μάλιστα σπουδαίας, δοκιμαστέον ἐστί· **πρῶτον μὲν τοῖς ἡθεσὶν ἐλληνίδας.**

25. Ἐξ ἀρχῆς τὰ τῶν τέκνα ἦθη ρυθμίζειν προσήκει.

26. Εὐπλαστον καὶ ὑγρὸν ἡ νεότης.

27. Ταῖς ψυχαῖς ἀπαλαῖς ἐτι τὰ μαθήματα ἐντέλειται· πᾶν δὲ τὸ σκληρὸν χαλεπῶς μαλαττεται.

28. Καθὰπερ σφραγίδες τοῖς ἀπαλοῖς ἐναπομάττονται κηροῖς, οὕτως αἱ μαθήσεις ταῖς τῶν ἐτι παιδίων ψυχαῖς ἐναποτυποῦνται.

29. Πλάτων ὁ δαιμόνιος ἐμμελῶς παραινέει ταῖς τίτθαις μὴ τοὺς τυχόντας μύθους τοῖς παιδίοις λέγειν, ἵνα μὴ τὰς τούτων ψυχὰς ἐξ ἀρχῆς ἀνοίας καὶ διασθορᾶς ἀνακίμπλασθαι συμβαίῃ.

30. Φωκυλίδης ὁ ποιητὴς καλῶς παραινέει, λέγων· *παῖδ' ἐτ' ἐόντα χρεὼν δὴ καλὰ διδασκέμεν ἔργα.*

31. Τὰ παιδία τὰ μέλλοντα τοῖς τροφίοις ὑπηρετεῖν, καὶ τούτοις σύντροφα γίνεσθαι, ζητητέον πρῶτιστά μὲν σπουδαῖα τοῦ τρόπου· ἐτι μέντοι ἐλληνικὰ καὶ περίτρανα λαλεῖν, ἵνα μὴ συναναχρῶνόμενοι βαρβάρους καὶ τὸ ἦθος μοχθηροῖς, ἀποφέρωνταί τι τῆς ἐκείνων φραυλότητος.

32. Δεῖ τὸν σπουδαῖον παιδαγωγὸν τοιοῦτον εἶναι τὴν φύσιν, οἷός περ ἦν ὁ Φοῖνιξ, ὁ τοῦ Ἀχιλλέως παιδαγωγός.

33. **Διδασκάλους ζητητέον τοῖς τέκνοις, οἱ καὶ τοῖς βίοις εἰδὶν ἀδιάβλητοι, καὶ τοῖς τρόποις ανεπίληπτοι, καὶ ταῖς ἐμπειρίαις ἄριστοι.**

34. Πηγὴ καὶ ρίζα καλοκῆχαθίας, τὸ νομίμου τυχεῖν παιδείας.

35. Καθὰπερ τὰς χάρακας οἱ γεωργοὶ τοῖς φυτοῖς παρατιθέασιν, οὕτως οἱ νόμιμοι τῶν διδασκάλων, ἐπιμελεῖς τὰς ὑποθήκας καὶ παραινέσεις παραπηγνύουσι τοῖς νέοις, ἵν' ὀρθὰ τούτων βλαστάνοι τὰ ἦθη.

36. Καταπτύσειέ τις τῶν πατέρων ἐρίων, οὔτινες, πρὶν δοκιμάσαι τοὺς μέλλοντας διδάσκειν, δι'

ἄγριοι, (ἔσθ' ὅτε καὶ δι' ἀπειρίαν) ἀνθρώποις ἀδοκίμοις καὶ παρασήμοις ἐγχειρίζουσι τοὺς παῖδας.

37. Ἐρίοτε εἰδότες (οἱ πατέρες) τὴν ἐρίων τῶν παιδευτῶν ἀπειρίαν ἅμα καὶ μοχθηρίαν, ὅμως τούτοις ἐπιτρέπουσι τοὺς παῖδας, οἱ μὲν ταῖς τῶν ἀρεσκομένων ἡττώμενοι κόλακαίαι· εἰσὶ δέ, οἱ δεομένοις χαριζόμενοι φίλοι· παρόμοιον ποιοῦντες, ὥσπερ ἂν εἴ τις τῷ σώματι κάμνων, τὸν σὺν ἐπιστήμῃ διηγήντα ἂν σῶσαι παραλιπὼν, φίλῳ χαριζόμενος, τὸν δι' ἀπειρίαν ἀπολέσοντα ἂν αὐτὸν προέλοιτο· ἢ τακτὴν τὸν ἀριστον ἀφείας, τὸν χειριστὸν δοκιμάσειε, φίλου δεηθέντος.

38. Ζεῦ καὶ θεοὶ πάντες, πατὴρ τις καλούμενος, πλείω λόγον τῆς τῶν δεομένων ποιεῖται χάριτος, ἢ τῆς τῶν τέκνων παιδεύσεως;

39. Κράτης ἐκεῖνος ὁ παλαιὸς ἔλεγεν, ὅτι, εἶπερ ἄρα δυνατόν ἦν, ἀναβάντα ἐπὶ τὸ μετεωρότατον τῆς πόλεως ἀνακραγεῖν μέρος· «ὦ ἄνθρωποι, ποῖ φέρεσθε, οἵτινες χρημάτων μὲν κτήσεως πέρι πάσαν ποιεῖσθε σπουδὴν, τῶν δὲ νείων, οἷς ταῦτα καταλείψετε, μικρὰ φροντίζετε;» — Οἱ τοιοῦτοι πατέρες παραπλήσιον ποιοῦσιν, ὅσον εἴ τις τοῦ μὲν ὑποδηματος φροντίζοι, τοῦ δὲ ποδὸς ὀλιγώρως ἔχοι.

40. Πολλοὶ (τῶν πατέρων) εἰς τοσοῦτον προβαίνοσι φιλαργυρίας ἅμα καὶ μισοτεχνίας, ὥσθ' ἵνα μὴ πλείονα μισθὸν τελείωσι, ἀνθρώπους τοὺς μηδεὸς τιμίους αἰροῦνται τοῖς τέκνοις παιδευτάς, εὖνων ἁμαθίαν διώκοντες.

41. Ἀρίστιππος οὐκ ἀκόμψως, ἀλλὰ καὶ πάνυ ἁστείως ἐπέσκαψε τῷ λόγῳ πατέρα νοῦ καὶ φρενῶν κενόν. Ἐρωτήσαντος γὰρ τινος αὐτόν, πόσον αἰτοῖη μισθὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ τέκνου παιδεύσεως· χιλίας, ἔφη, δραχμᾶς· τοῦ δέ, Ἡράκλεις, εἰπόντος, ὡς ὑπέρπολυ τὸ αἶτημα· δύναμαι γὰρ ἀνδράποδον χιλίων πρίασθαι· τοιγαροῦν (εἶπε) δύο ἔξεις ἀνδράποδα, καὶ τὸν νῖόν, καὶ ὃν ἂν πρῆν.

42. Ἀτοπον, τῇ μὲν δεξιᾷ συνεθίζειν τὰ παιδία δέχεσθαι τῆς τροφῆς, κἂν προτείνειε τὴν ἀριστεράν, ἐπιτιμᾶν μηδεμίαν δὲ ποιεῖσθαι πρόνοιαν τοῦ λόγων ἐπιδεδίωκιν καὶ νομίμων ἀκούειν.

43. Τί συμβαίνει τοῖς πατράσιν, ἐπειδὴν κακῶς μὲν θρέψωσι, κακῶς δὲ παιδεύσωσι τοὺς υἱεῖς; Ὅταν (οἱ υἱεῖς) εἰς ἄνδρας ἐγγραφεύς, τοῦ μὲν ὑγιαίνοντος καὶ τεταγμένου βίου καταφρονήσωσιν, ἐπὶ δὲ τὰς ἀτάκτους καὶ ἀνδραποδώδεις ἡδονὰς ἑαυτοὺς κρημνίσωσι, τότε δὴ (οἱ πατέρες) μεταμέλονται τὴν τῶν τέκνων προδεδωκότας παιδείαν, ὅτε οὐδὲν ὄφελος τοῖς ἐκεῖνων ἀδικήμασιν ἀδημονοῦντες. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, (τῶν υἱῶν) κόλακας καὶ παρασίτους ἀναλαμβάνουσιν, ἀνθρώπους ἀσήμους καὶ καταράτους καὶ τῆς νεότητος ἀνατροπέας καὶ λυμεῶνας· οἱ δὲ τινες ἐταίρας καὶ χαμαιτίβας μισθοῦνται, σοβαρὰς καὶ πολυτελεῖς· οἱ δὲ κατοψοφαγοῦσιν, οἱ δὲ εἰς κόβους καὶ κώμους ἐξοκέλλουσιν· ἤδη δὲ τινες καὶ τῶν ρεαριστικῶν ἄπτουσι κακῶν, μοιχεύοντες καὶ κιστοφοροῦντες καὶ μίαν ἡδονὴν θαράττον τιμώμενοι....

44. Ἐν πρώτῳ καὶ μέσῳ καὶ τελευταίῳ ἐν τούτοις κεφάλαιον, ἀγωγή σπουδαία καὶ παιδεία νόμιμος· καὶ ταῦτα φορὰ καὶ συνεργὰ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν φημί.

45. Τὰ μὲν ἄλλα τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπινα καὶ μικρὰ καὶ οὐκ ἀξιοσπούδαστα καθέστηκε· παιδεία δὲ τῶν ἐν ἡμῖν μόνον ἐστὶν ἀθάνατον καὶ θεῖον· καὶ δύο τὰ πάντων ἐστὶ κυριώτατα ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει, νοῦς καὶ λόγος.

41. Ὁ μὲν νοῦς ἀρχικός ἐστὶ τοῦ λόγου, ὁ δὲ λόγος, ὑπηρετικός τοῦ νοῦ, τύχη μὲν ἀνέλωτος, συκοφαντία δ' ἀναφαίρετος, νόσφ' δ' ἀδικηφόρος, γήρῃ δ' ἀλύμαντος. Μόνος γὰρ ὁ νοῦς παλαιούμενος ἀνθῆξ· καὶ ὁ χρόνος, τᾶλλα πάντ' ἀφαιρῶν, τῷ γήρῃ προστίθῃσι τὴν ἐπιστήμην.

42. Πόλεμος οὐ λαφυραγωγεῖ ἀρετὴν.

43. Σωκράτης ἐρωτήσαντος αὐτὸν Γοργίου «ἦν ἔχει περὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως ὑπόληψιν, καὶ εἰ νομίζοι τοῦτον εὐδαίμονα εἶναι· «Οὐκ οἶδα (ἔφησε) πῶς ἀρετῆς καὶ παιδείας ἔχει, ὡς τῆς εὐδαίμονιαις ἐν τούτοις, οὐκ ἐν τοῖς τυχεροῖς ἀγαθοῖς κειμένης».

44. Ὡςπερ παραινῶ τῆς παιδείας τῶν τέκνων μηδὲν ποιεῖσθαι προϋργιαιότερον, οὕτως αὖ πάλιν φημί δεῖν τῆς ἀδικηφόρου καὶ ὑγιαίνουσας ἔχεσθαι.

45. Καλὸν μηδὲν εἰκὴ μήτε λέγειν, μήτε πράττειν.

46. Χαλεπὰ τὰ καλὰ.

47. Μέχρι τῆς τῶν ἀνδρῶν ἡλικίας οὐδὲν ἐκ τοῦ παρατυχόντος ἀξίῳ λέγειν· ἀλλ' ὅταν τις ριζώσῃ τὴν δύναμιν, τότε, τῶν καιρῶν καλούντων, ἐλευθεριάζειν τοῖς λόγοις προσήκον.

Ὡςπερ οἱ πολλὴν χρόνον δεθέντες, κἂν λυθεῖεν ὑστερον, ὑπὸ τῆς πολυχρονίου τῶν δεσμῶν συνηθείας οὐ δυνάμενοι βυθίζεσθαι, ὑποσκειλίζονται· τὸν αὐτὸν τρόπον οἱ πολλῶ χρόνῳ τὸν λόγον σφίγγαντες, κἂν εἴποτε ἐκ τοῦ παρὰ χρόνον δεθῇσιεν εἰπεῖν, οὐδὲν ἥττον τὸν αὐτὸν τῆς ἐρμηνείας χαρακτήρα φυλάσσωσι.

48. Τὸ ἔτι παιδὸς ὄντας ἔαν ἐπὶ καιροῦ λέγειν, ματαιολογίας τῆς ἐσχάτης αἵτιον καθίσταται.

(Ἀκολουθεῖ).

1) Τὸ ὄνομα παιδεία, ὃ οἱ Ἕλληνες ἐχρῶντο δύο τινὰ σημαίνει, τὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν τοῦ σώματος μόρφωσιν. «Παραλαβάνεις αὐτοὺς (τοὺς παῖδας), λέγει ὁ Λουκιανός, διδάσκουσι ἄλλα μὲν μαθήματα καὶ γυμνάσια τῆς ψυχῆς προτιθέντες, ἄλλως δὲ πρὸς τοὺς πόνοὺς καὶ τὰ σώματα ἐθίζοντες».